

A

ABA: Eskiden potur, hırka gibi giyecek yapımında kullanılan yünden yün dövülerek yapılan kaba, kalın bir tür kumaş üstlük

ATASÖZÜ: Abanın kadri yağmurda bilinir.

ABDAL: Eskiden oradan oraya dolaşarak tarikatını yaymaya çalışan dervişlere verilen ad.

ATASÖZÜ: Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz.

ACAR: Gözü pek, kabına sığmaz, yiğit, kabadayı, atılgan, yılmaz

ATASÖZÜ: Acar tazı çullu da belli olur, çulsuz da.

ANGIN: Adı çok ünlenmiş olan kimse

ATASÖZÜ: Malı ongun olanın adı angın olur

B

BEZİRGÂN: Ticaretle ilgilenen, tüccar

ATASÖZÜ: Korkak
bezîrgân ne kâr eder ne
zarar.

BİÇKİ: Tahta veya ağaç biçmekte kullanılan karşılıklı iki sapı
olan ve iki kişi tarafından kullanılan büyük testere

ATASÖZÜ: Oğlan
atadan(babadan) öğrenir
sofra açmayı kız
anadan öğrenir biçki
biçmeyi

BOZACI: 1-Boza yapan ya da satan kimse 2-Boza yapılan, boza içilen yer dükkan

ATASÖZÜ:
Meyhaneçiden şahit
istemişler bozacıyı
göstermiş.

BÖRK: Eski zamanlarda giyilen genellikle hayvan postundan yapılmış başlık.

ATASÖZÜ: Baş yarılır börk
içinde, kol kırılır kürk içinde...

C

CAMBAZ: Yerde, at üstünde, yüksek bir yere gerilmiş telde, bisiklet, motosiklet vb. üzerinde dengeye dayanan, tehlikeli, heyecan verici gösteriler yapan kimse

ATASÖZÜ: Cambaz iptede,
balık dipte gerek

CENK: Savaş, çekişme, büyük uğraş, kavga

ATASÖZÜ: Cengin ve davanın
oyunu olmaz.

CELLAT: Ölüm cezasına çarptırılanları asarak ya da başka tekniklerle öldürmekle görevli kimse

ATASÖZÜ: Bey buyurur cellat yapar

CEMAAT: Bir imama uyarak namaz kılan topluluk. İnsan topluluğu kalabalık.

ATASÖZÜ: Cemaat ne kadar çok olsa imam yine bildiğini okur.

Ç

ÇEÇ: Henüz samanla karışık, kalburdan geçirilmemiş saman yığını

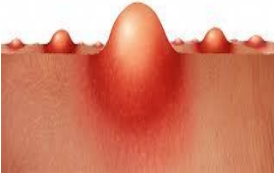
ATASÖZÜ: Nisan yağar sap olur,
mayıs yağar çeç olur.

ÇERÇİ: Sırtında ya da bir el arabasında taşıdığı ya da bir hayvana yüklediği ufak tefek tuhafıye eşyasını, incik boncuğu, köy köy mahalle mahalle, pazar Pazar dolaşarak dolaşarak satan gezici esnaf.

ATASÖZÜ: Çerçi kızı boncuğa
aşıktır.

ÇIBAN: Vücutun herhangi bir yerinde oluşan ve genellikle deride kızartı, şişkinlik, ağrı ile kendini gösteren ve ateş de yapabilen irin yığını.

ATASÖZÜ: Kurcalama sivilceyi çıban edersin.

ÇUVALDIZ: Çuval ve çuval gibi kaba dokumaları dikmede kullanılan, ucu yassı ve hafif eğri, büyük iğne

ATASÖZÜ: İğneyi kendine çuvaldızı başkasına batır.

D

DAVAR: 1. Koyun ve keçiye verilen ortak ad 2. Koyun ya da keçi sürüsü ya da bunların karışık bulunduğu sürü.

ATASÖZÜ: Gün varken davarımı eve götür.

DERVİŞ: 1. Bir tarikata girmiş, o tarikatın töre ve yasalarına bağlı kimse 2. oksulluğu, çile çekmeyi benimsemiş kimse

ATASÖZÜ: Derviş dervişi tekkede bulur.

DİLBER: Çok güzel çok alımlı (kadın)

ATASÖZÜ: Demir tavında
dilber çağında

DİRHEM: Eskiden kullanılmış olan çok küçük bir ağırlık
ölçüsü

ATASÖZÜ: Bir dirhem et, bin
ayıp örter

E

ER: 1. Erkek 2. Orduda rütbesiz asker

ATASÖZÜ: Arı gibi eri olanın dağ kadar yeri olurmuş

EŞİK: Kapı boşluğunun dış zemini ve buradaki enlemesine yerleştirilmiş alçak basamak, kapı girişi.

ATASÖZÜ: Altın eşik gümüş eşiğe muhtaç olur

EŐKIYA: EŐkıyalık eden, dağlarda soygunculuk yapan kimse, haydut

ATASÖZÜ: EŐkıyanın düŐkünü beyaz giyer kış günü

EYER: Binicinin rahat oturmasını sağlamak için binek atlarının sırtına konulan, biçim ve tip yönünden türleri bulunan nesne

ATASÖZÜ: Dost dostun eyerlenmiş atıdır.

F

FELEK: Dünya, evren, âlem

ATASÖZÜ: Felek kimine
kavun yedirir kimine kelek0

FERMAN: Buyruk, emir

ATASÖZÜ: Gönül
ferman dinlemez.

FETVA: İslam hukukuyla ilgili bir konunun, bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan şeyhülislamca ya da müftüce verilen hüküm, yanıt.

ATASÖZÜ: Kadı anlatışa göre fetva verir.

FIÇI: Hafif eğmeçli ensiz tahtaların yan yana bir araya getirilip çemberlerle tutturulmasıyla oluşturulmuş yuvarlak, orta bölümü şişkin altı ve üstü düz kap

ATASÖZÜ: Boş fiçi çok langırdar.

G

GAMMAZ: Gizli kalması gereken bir şeyi başkasına duyuran, söz getirip götüreren, arabozucu kimse

ATASÖZÜ: Gammaz olmasa tilki pazarda gezer.

GARİP: Kimsesi olmayan, kimsesiz zavallı

ATASÖZÜ: Garip kuşun yuvasını Allah yapar

GEM: Atı yönetmek için, dizgine bağlı olarak atın ağzına takılan demir araç.

ATASÖZÜ: Gem olmayan atın ölümlü yakındır.

GÜZ: Yılın eylül, ekim ve kasım aylarını kapsayan zaman aralığı, yaz ile kış arasında yer alan mevsim.(Sonbahar)

ATASÖZÜ: Güzün geliři yazdan bellidir.

H

HAM: Henüz yenecek olgunluğa gelmemiş, yeterince olgunlaşmamış, olmamış. (Mec. Küçük çocuk)

ATASÖZÜ: Hamı tatlı,
yetkini acı

HAMAL: Ücretle yük taşıyarak geçinen kimse

ATASÖZÜ: Hamala semeri
yük olmaz.

HARMAN: Biçildikten sonra bir düzlük üzerine yayılan tahıl demetlerinin üzerinden döven geçilerek tanelerinin başaklarından ayrılması işi

ATASÖZÜ: Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz.

HIZIR: Kuran’da adı geçen, islâm geleneklerinde yer alan ölümsüz olduğuna ve darda kalanların yardımına koştuğuna inanılan bir ulu, kutsal kişi

ATASÖZÜ: Kul sıkışmayınca hızır yetişmez.

I

IRAK: Uzak

ATASÖZÜ: Gözden ırak olan
gönülden de ırak olur.

IRGAT: Tarım ya da yapı işçisi

ATASÖZÜ: Ağanın alını terlemezse
ırgatın bunu kanamaz

IRMAK: Genellikle bir denize dökülen, genişliği, uzunluğu ve taşıdığı su oylumu yönünden en büyük akarsu.

ATASÖZÜ: Irmak kenarına çeşme yapılmaz.

ISIRGAN: Boyu bir metreyi bulabilen, her yanı sert tüylerle kaplı, tüyleri kırılınca yakıcı hale gelen kaşındırıcı bir madde çıkartan otsu bir bitki.

ATASÖZÜ: Isırgan, ocağında biter.

İ

İMECE: Genellikle kırsal yerleşim yerlerinde. Birçok kişinin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin tarlasını sürmek, ekini biçmek, harmanını kaldırmak vs. gibi işlerini görmesi ve böylece herkesin bu türden işlerin sırasıyla bitirilmesi.

ATASÖZÜ: İmece günü bulutlu görmeyene ne mutlu.

İBRİŞİM: İpeğin kalınca bükülmesiyle elde edilen iplik.

ATASÖZÜ: Er gönüllü ibrişim, dolaşırsa açılmaz.

İFTİRA: Bir kimseye gelecek olmayan, olumsuz bir durumu, bir suçu, amaçlı olarak bilerek yüklemek, kara çalma

ATASÖZÜ: Akan su iftiranın ardı sıra gitmez.

İS: Yanan bir maddeden çıkan dumanın değdiği bir şey üzerinde bıraktığı kara leke

ATASÖZÜ: İsin yanına varan is misin yanına varan mis ko

Kar

K

KATIK: Ekmekle karın doyurmak gerektiğinde, onunla birlikte yenilen peynir, zeytin ya da helva gibi bir yiyecek.

ATASÖZÜ: Aç karın katık, uyku yastık istemez.

KIRAĞI: Soğuk havalarda, su buğusunun yerde, bitkiler ve öteki nesnelere üzerinde donmasıyla oluşan ince buz billuru.

ATASÖZÜ: Acı patlıcanı kirağı çalmaz.

KOR: Her yeri iyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür ya da odun parçası.

ATASÖZÜ: Aç elini kora sokar.

KORUK: Henüz olgunlaşmamış durumdaki üzüm

ATASÖZÜ: Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas

L

LAKLAK: Leyleğin gagasıyla çıkardığı ses

ATASÖZÜ: Leyleğin ömrü
laklakla geçer.

LATİFE: Güldürmek, eğlendirmek için söylenen söz, güzel şaka.

ATASÖZÜ: Latife latif gerek

LODOS: Güney ya da güneybatı yönünden esen, çoğu zaman kuru ve sıcak, kimi zaman yağış getiren rüzgâr.

ATASÖZÜ: Lodosun gözü yaşlı olur

LOKMA: Ağıza bir defada götürülebilecek, bir defada çiğnenebilecek büyüklükte yiyecek parçası.

ATASÖZÜ: Büyük lokma ye büyük söz söyleme

M

MASAT: Bıçak bilemekte kullanılan, çelikten yapılmış, çubuk biçiminde araç.

ATASÖZÜ: Hesapsız kasap ya bıçak kırar ya masat

MAŐA: Mangal, soba vb.de korları karıştırmaya, kor durumunda ya da kızgın bir Şeyi tutmaya yarayan, iki kollu, kısa biçiminde metal araç.

ATASÖZÜ: Aatan maŐa olmaz.

MIZRAK: Uzun saplı ve ucunda sivri, batıcı bir demir bulunan, atılarak kullanılan bir silah

ATASÖZÜ: Mızrak çuvala sığmaz

MİYANCI: Görücü, dünürçü, ara bulucu.

ATASÖZÜ: Miyancının kesesi bol olur

N

NALBANT: Hayvanları nallayan, mesleği nalbantlık olan kimse.

ATASÖZÜ: Nalbandın eŖeđi nalsız gezer.

NALÇA: Ayakkabı topuklarının aŖınmalarını önlemek için topuk altlarına çakılan U biçiminde demir parçası.

ATASÖZÜ: Ŗık Ŗık öten naladır, iŖ bitiren akadır.

NEKES: Elisıkı, cimri

ATASÖZÜ: Nekes ile
cömerdin harcı birdir

NASİHAT: Öğüt vermek

ATASÖZÜ: Bir musibet bin
nasihatten yeğdir.

O

OD: Ateş

ATASÖZÜ: Aça kazan astırma
doymuşa od yaktırma

OKKA: Eskiden kullanılan bin iki yüz seksen üç gramlık bir
ağırlık ölçü birimi

ATASÖZÜ: Nereye gitsen okka dört
yüz dirhem

OMÇA: 1. üzüm asmasının kütüğü 2. kesilen ağacın toprak üzerinde kalmış kökü.

ATASÖZÜ: Oduncunun gözü omçada dilencinin gözü çömçede

ONGUN: Gönence ulaşmış, gelişmiş, bayındırlaşmış olan, bayındır

ATASÖZÜ: Malı ongun olanın adı angın olur.

Ö

ÖDAĞACI: Doğu ve Güney Asya'nın sıcak bölgelerinde yetişen, yaz kış yaprak dökmeyen, armut biçiminde meyveleri olan, odunu ve kabuğu güzel kokulu olduğu için, kıyılarak parçaları dinsel törenlerde tütsü olarak yakılan bir ağaç.

ATASÖZÜ: Ödağacıdan kaşık olur ama tarhana, bulgur yenmez.

ÖKSÜZ: Anası ya da hem anası hem babası ölmüş olan çocuk. (Mec. Kimsesiz, yalnız)

ATASÖZÜ: Öksüz hırsızlığa çıkarsa ay akşamdan doğarmış

ÖTLEĞEN: Ötleğengillrden özellikle Akdeniz Bölgesi'nde çalılıklarda yaşayan, boz renkli ya da kızıla çalan sarı tüyleri olan, siyah beyaz benekli, ince yapılı, tiz ve hoş ötüşlü bir ötücü kuş

ATASÖZÜ: Ötleğenin baylığı böğürtlenin vakti geçene kadarmış.

ÖRTÜK: Kapalı, örtülü

ATASÖZÜ: Örtük pazar ara bozar.

P

PAÇA: Pantolon, şalvar, don gibi giyeceklerde bacakların çıktığı aşağı bölüm.

ATASÖZÜ: Paça ıslanmadan balık tutulmaz.

PAPAZ: Hristiyan din adamı

ATASÖZÜ: Papaz her zaman pilav yemez.

PAS: Su içinde ve nemli havada metallerin, özellikle demirin yüzeyinde oksitlenme sonucu oluşan madde.

ATASÖZÜ: İşleyen demir pas tutmaz.

POST: Tüyleri alınmamış durumdaki hayvan derisi

ATASÖZÜ: Ayıdan post, düşmandan dost olmaz.

R

RAHVAN: Koşarken bir yandaki iki bacağını aynı anda atan binek hayvanlarının biniciyi sarsmayan koşma biçimi.

ATAÖZÜ: Rahvan at kendini yorar

RAĞBET: İstek arzu, beğenme ilgi

ATASÖZÜ: Eskiye rağbet olsaydı bit pazarına nur yağardı.

RENÇBER: Geçimini topraktan sağlayan çiftçi

ATASÖZÜ: Rençber kırk yılda,
tüccar kırk günde

RÜŞVET: Yaptırılmak istenilen bir işe yasadışı kolaylık sağlaması için ilgili görevliye ya da görevlilere el altından verilen para, mal vb.

ATASÖZÜ: Rüşvet. kapıdan girince iman bacadan çıkar.

S

SARRAF: Mesleđi, altın ve gümüş para vb. alıp satmak, değerli kâğıt ticareti yapmak olan kimse

ATASÖZÜ: Altının kıymetini sarraf bilir.

SERKEŞ: Dik başlı kafa tutan başkaldıran

ATASÖZÜ: Serkeş öküz soluğu kasap dükkanında alır.

SÜ: Asker, düşmana karşı duran

ATASÖZÜ: Sü/su uyur düşmen uyumaz.

SÜKÛT: Susmak veya sessiz kalmak.

ATASÖZÜ: Söz gümüşse sükût altındır.

Ş

ŞAP: Potasyum sülfat ve alüminyumdan oluşan bir tür element

ATASÖZÜ: Şap ile şeker bir değildir.

ŞERİAT: Kuran'ın ayetlerine, Hazreti Muhammet'in sözlerine ve yaptıklarına, bunlardan çıkarılmış yorumlara dayanan, insanın yaşamını, toplumsal yaşamı düzenleyici, Tanrısal olduğu için hiçbir zaman değişmeyecek olan dinsel kurallar bütünü, İslam hukuku.

ATASÖZÜ: Şeriatın kestiği parmak acımaz.

ŞEYH: Bir tarikatın kurucusu olan ya da bir tarikatta, bir tarikatın kollarında en yüksek aşamaya ulaşmış bulunan kimse, tarikat büyüğü.

ATASÖZÜ: Şeyh uçmaz müridi uçurur.

ŞÖHRET: Herkesçe bilinme, tanınma, ünlü olma durumu, ün.

ATASÖZÜ: Şöhret afettir.

T

TAMAH: 1.Gözü doymama, açgözlülük, mal edinme tutkusu
2 .açgözlülük etmek, açgözlü davranmak.

ATASÖZÜ: Aza tamah etmeyen çoğu bulamaz

TANYERİ: Güneş'in doğmak üzere olduğu sırada, ufukta hafifçe aydınlanan yer.

ATASÖZÜ: Tanyeri ağarınca hırsızın gözü kararır.

TEKKE: Tarikattan olanların barındıkları, Tanrı'ya tapındıkları, dinsel törenler yaptıkları yer, dergâh.

ATASÖZÜ: Derviş tekkede hacı Mekke'de olur.

TERE: Turpgillerden, bol yapraklı, yaprakları salata olarak yenen baharlı, otsu bir bitki.

ATASÖZÜ: Tereciye tere satılmaz.

U

UĞRU: Yolkesen, hırsız, haydut

ATASÖZÜ: Uğru kalana yanar, mal sahibi gidene.

UMMAK: Olması istenilen bir şeyin olacağını beklemek.

ATASÖZÜ: Ummadık taş baş yarar.

URGAN: Keten, kenevir gibi türlü dokuma maddelerinin herhangi birinden yapılan ince halat.

ATASÖZÜ: Ulularla urgan çekişme.

UŞAK: Çocuk

ATASÖZÜ: Uşağı işe koş, sen de ardına düş

Ü

ÜÇLEMEK: Birbiri ardınca üç kez yapmak, üçe çıkarmak
HALK AĞZINDAN (tarlayı) üç kez sürmek.

ATASÖZÜ: Üçlememiş eken
olmamış eker.

ÜRÜMEK: Havlamak

ATASÖZÜ: Ürümesini bilmeyen
köpek sürüye kurt getirir.

ÜŞENGEÇ: Üşengen, üşenerek iş yapan

ATASÖZÜ: Üşengeç oturarak uyur, yatarak çalışır.

ÜŞÜNTÜ: Üşüşme toplanma

ATASÖZÜ: Üşüntü köpekler mandayı paralar.

V

VAKIF: Bir hizmetin gelecekte de yapılması, sürüp gitmesi için, belirli koşullarla ve resmi bir işlemle bırakılan gelir, para ya da mülk.

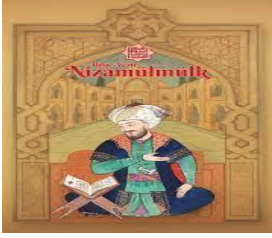
ATASÖZÜ: Vakıf tarla kimseye mal olmaz.

VARLIK: Bolluk, zenginlik

ATASÖZÜ: Güvenme varlığa düşersin darlığa.

VEZİR: Osmanlı İmparatorluğu döneminde devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa sanını taşıyan kimselere verilen ad.

ATASÖZÜ: İyi evlat babayı vezir, kötüsü rezil eder.

VEFA: (Sevgide) bağlılık.

ATASÖZÜ: Eski dost düşman olmaz, yenisinden vefa gelmez.

Y

YEL: Havanın yer deęiřtirmesinden oluşan esinti.

ATASÖZÜ: Yel kayadan ne koparır.

YONGA: Kesilen, yontulan ya da rendelenen bir řeyden çıkan ince parça.

ATASÖZÜ: Mal, canım yongasıdır.

YÖRÜK: Göçebe olan çoğunlukla Anadolu dağlarında ve kısmen Balkan Yarımadası'nda yaşayan Oğuz kökenli bir Türk alt grubudur.

ATASÖZÜ: Yörüğün göçü gide gide düzeler.

YULAR: Hayvanın başlığına ya da tasmaına takılan ve onu bir yere bağlamaya ya da çekerek götürmeye yarayan ip.

ATASÖZÜ: Yularsız ata binilmez.

Z

ZAHİRE: Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan tahıl.

ATASÖZÜ: Zahirenin ambarı sobanın ucundadır.

ZEMHERİ: Kışın en şiddetli zamanı, karakış

ATASÖZÜ: Zemheride yoğurt isteyen cebinde bir inek taşır.

ZERDALİ: Kayısının küçük meyve veren türü

ATASÖZÜ: Zerdaliden kaval olmaz, al zurnadan haberi

ZELZELE: Deprem

ATASÖZÜ: Zelzeleyi gören yangına razı olur.